

Advokátní úschovy z pohledu AML

Jak vyplývá z ustanovení § 2 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (dále jen „AML zákon“), v němž jsou taxativně vyjmenovány povinné osoby, patří k těmto povinným osobám rovněž tzv. samostatné právní profese, včetně advokátů.

Advokát pochopitelně není a nemůže být povinnou osobou pro veškeré své činnosti, výslovně vyloučeny jsou zejména obhajoba v trestním řízení, zastupování před soudy a poskytování právních porad, na které plně dopadá povinnost advokátní mlčenlivosti. Naopak do rámce AML zákona spadají činnosti, při nichž advokát přímo či nepřímo zastupuje klienta při nakládání s majetkem, tedy například koupě či prodej nemovitosti, správa majetku, zakládání či provozování společností a rovněž advokátní úschovy, jimž je věnován tento článek.

Z AML (anti-money laundering) pohledu je advokátní úschova prostředků realizovaná na bankovním účtu zajímavá tím, že zde vstupují do hry dvě povinné osoby: banka a advokát. Obě tyto povinné osoby musí plnit své povinnosti stanovené AML zákonem, tedy zejména řádně provádět identifikaci a kontrolu klienta. Bohužel právě tato situace je z pohledu AML praxe velmi často detekována jako problematická a deficitní. Obecně řečeno tyto problémy spočívají zejména v tom, že participující povinné osoby spoléhají vzájemně a bez adekvátního důvodu jedna na druhou, a z tohoto důvodu rezignují na své AML povinnosti. Samostatným problémem je pak určitá nevstřícnost advokátů spolupracovat s bankou v rámci kontroly klienta. Uvedené praktické problémy budou podrobněji rozebrány dále v textu článku a v rámci prezentovaných případů.

Problémy spočívají zejména v tom, že participující povinné osoby spoléhají vzájemně a bez adekvátního důvodu jedna na druhou, a z tohoto důvodu rezignují na své AML povinnosti.

Pro úplnost je úvodem třeba dodat, že veškeré zde uvedené informace lze pochopitelně analogicky vztáhnout i na jiné typy úschov, zejména úschovu notářskou, je však třeba současně zdůraznit jeden odlišující moment a tím je vyšší AML rizikovost advokátních úschov detekovaná na základě praktických zkušeností.

Identifikace klienta

Nyní se blíže podíváme na výše avizované AML postupy, tedy identifikaci a kontrolu klienta v případě advokátních úschov. Pokud jde o identifikaci klienta, tato zpravidla nečiní v praxi žádné problémy s tím, že za klienta banky je třeba považovat advokáta, který je

majitelem úschovního účtu, zatímco klientem advokáta je uschovatel (složitel, deponent) a v případě tzv. trojstranné smlouvy o úschově rovněž osoba z úschovy oprávněná.

V této souvislosti se nabízí otázka, zda by banka měla znát identifikační údaje deponenta. Odpověď zní ano, nejde ovšem o povinnost stanovenou AML zákonem, nýbrž ustanovením § 41f zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, který úschovní účet označuje jako tzv. vklad se zvláštním režimem, kdy majitel účtu je povinen sdělit bance mimo jiné i identifikační údaje skutečného vlastníka peněžních prostředků, a to za účelem pojištění pohledávek z vkladů. V tomto případě se tedy identifikace neprovádí postupem dle AML zákona, nýbrž advokát pouze sdělí bance identifikační údaje majitele prostředků na účtu úschovy. V případě, že se tak nestane, vklad není pojištěn pro případ úpadku banky.

Kontrola klienta

V případě provádění kontroly klienta je situace v praxi o poznání složitější. Tuto kontrolu pochopitelně musí provádět především advokát přijímající prostředky do úschovy. Kontrola zahrnuje zejména zjištění informací o původu prostředků užitých v obchodě a o účelu transakce a další informace specifikované v ustanovení § 9 AML zákona (např. vlastnická a řídicí struktura klienta, skutečný majitel klienta a další). Zajímavá je však otázka, jaká je v tomto ohledu role banky. Odpověď na tuto otázku nabízí ustanovení § 13 odst. 1 písm. d) AML zákona, které v případě úschovních účtů umožňuje bankám provádět tzv. zjednodušenou kontrolu klienta. Na tomto místě je třeba poznamenat, že jazykový právní výklad tohoto ustanovení je značně problematický, zejména s ohledem na interpretaci pojmu „klient“, a do budoucna by zajiště bylo vhodné provést jeho legislativní revizi. Smyslem a účelem tohoto ustanovení je umožnit bance neprovádět kontrolu klienta v případě úschovy, která probíhá standardním způsobem a u níž nebyly zjištěny žádné podezřelé faktory. Naopak v případě pochybností, zda klient či konkrétní obchod nevykazují zvýšené riziko zneužití pro legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu, provede banka kontrolu postupem podle § 9 AML zákona a prostřednictvím advokáta obstará potřebné informace, případně podá oznámení podezřelého obchodu.

TAB. 1 Provádění identifikace a kontroly klienta v případě úschovních účtů

Povinná osoba / postup	Identifikace	Kontrola
Banka	Provedení identifikace klienta (advokáta) postupem podle AML zákona (§ 7 a násl. AML zákona). Obstarání identifikačních údajů složitele, příp. osoby z úschovy oprávněné podle zákona o bankách (§ 41f zákona o bankách).	Provedení kontroly klienta (zejména zjištění účelu platby a informace o původu prostředků) v případě, že nelze využít výjimku z provedení kontroly (§ 9, § 13 AML zákona).
Advokát (notář aj.)	Provedení identifikace složitele, příp. osoby z úschovy oprávněné, postupem podle AML zákona (§ 7 a násl. AML zákona).	Provedení kontroly klienta (složitele, osoby z úschovy oprávněné) postupem podle AML zákona (§ 9 AML zákona).

ZDROJ: FAÚ

Které transakce jsou podezřelé?

Z hlediska praxe je samozřejmě důležitá otázka, jaké transakce probíhající na účtech advokátních úschov by měla banka vnímat jako rizikové či podezřelé a věnovat jim zvýšenou pozornost. Niže pro ilustraci uvádíme několik takovýchto znaků, které by mohly indikovat podezřelý obchod:

- Probíhají převody mezi účtem advokátní úschovy a osobními účty advokáta.
- Probíhají četné převody mezi účty úschov téhož advokáta.
- Na účty jsou připisovány prostředky v signifikantních objemech z rizikových destinací.
- K osobám participujícím na úschově (advokát, složitel, osoba z úschovy oprávněná) byly zjištěny negativní informace z otevřených zdrojů.
- Peněžní prostředky jsou z účtu advokátní úschovy vybírány ve vysokých objemech v hotovosti.
- Peněžní prostředky jsou na účet advokátní úschovy vkládány v hotovosti, přičemž vkladatel prostředků se zdráhá poskytnout patřičnou součinnost při kontrole klienta, příp. působí podezřele.

Poměrně velmi často detekovaným jevem je situace, kdy advokát při provádění kontroly ze strany banky odmítne poskytnout relevantní vysvětlení nebo dokumenty s odvo-

láním na advokátní mlčenlivost. V takovém případě banka podá oznámení podezřelého obchodu a potřebné informace nezbytné pro šetření případu jsou následně obstarány Finančním analytickým úřadem od advokáta cestou České advokátní komory. V případě odmítnutí poskytnutí součinnosti advokáta při kontrole klienta prováděné ze strany banky není vyloučen postup dle § 15 AML zákona, tedy odmítnutí uskutečnění obchodu do doby poskytnutí součinnosti, případně ukončení obchodního vztahu. V této souvislosti se rovněž nabízí otázka hloubky prováděné kontroly, která by měla vždy odrážet míru podezření a AML rizika, které banka v rámci konkrétního případu spatřuje. V některých případech proto postačí obecné vyjádření klienta, v rizikových případech bude naopak nutné důsledně trvat na předložení dokumentace dokládající původ prostředků a účel transakce.

Hotovostní vklady

Samostatnou kapitolu představují hotovostní vklady realizované deponentem na úschovní účty. Zejména v těchto případech – jak ukazuje praxe – spoléhají obě participující povinné osoby často bezdůvodně jedna na druhou, a v konečném důsledku není kontrola klienta provedena ani jednou z nich. Tento přístup je z AML pohledu neakceptovatelný a lze předpokládat, že v takovýchto případech bude ze strany příslušných regulátorů vyžadováno

Jako koncový článek tohoto řetězce byly dlouhodobě ze strany organizátorů DPH podvodu opakovaně zařazovány nemajetné společnosti, které po krátké době svého fungování (zpravidla jedno zdaňovací období) svou transakční činnost ukončily, nesplnily svou daňovou povinnost a staly se nekontaktními pro správce daně (tzv. missing trader), přičemž jejich místo v řetězci zaujala další společnost obdobného typu. Finanční prostředky byly z účtů těchto společností vybírány v hotovosti ve vysokých objemech. Následně byl v uvedeném řetězci namísto účtu společnosti typu „missing trader“ detekován účet advokátní úschovy, z něhož byly následně prostředky rovněž vybírány v hotovosti. Na základě informací poskytnutých ze strany advokáta cestou České advokátní komory bylo zjištěno, že prostředky vybírané v hotovosti z advokátní úschovy byly následně předávány osobě podezřelé z organizace podvodného řetězce. Deklarovaným účelem těchto plateb měly být vratky zápůjček pro společnosti v transakčním řetězci, ačkoli tato osoba neměla v uvedených společnostech žádné angažmá a zápůjčky nebyly v transakční historii těchto společností zjištěny. Ze strany FAÚ bylo podáno trestní oznámení.

Příklady podezřelého chování spojeného s advokátními úschovami

Příklad č. 1: Na větším počtu účtů advokátních úschov téhož advokáta bylo ze strany banky detekováno nestandardní transakční chování spočívající v tom, že prostředky vložené složiteli do úschov byly krátce po připsání advokátem nepřehledně převáděny mezi dalšími úschovními účty tohoto advokáta. Ze strany FAÚ byly prostřednictvím České advokátní komory vyžádány informace od advokáta a zejména smlouvy o úschovách, na základě kterých bylo zjištěno, že ze strany advokáta docházelo k neoprávněnému nakládání s deponovanými prostředky, a to za účelem výplaty dříve splatných závazků z úschov, čímž docházelo k ohrožení nároku složitelů či osob oprávněných. Ze strany FAÚ bylo podáno trestní oznámení.

Příklad č. 2: V souvislosti s šetřením karuselového podvodu byl ze strany FAÚ sledován transakční řetězec, v jehož rámci docházelo ke krácení daně z přidané hodnoty v rádech desítek milionů korun, kdy komoditou bylo poskytování reklamních služeb.

důsledné plnění AML povinností jak ze strany bank, tak ze strany advokátů, jejichž regulace je prováděna cestou České advokátní komory.

Tento článek si kládí za cíl přiblížit problematiku úschovních účtů z pohledu zákona proti praní špinavých peněz, a to včetně veškerých úskalí a rizik, jež tyto typy účtů z hlediska AML představují. Autoři uvítají jakékoli dotazy, připomínky či podněty na e-mailových adresách: michaela.hladka@fau.mfcr.cz; jiri.hylmar@fau.mfcr.cz.

B Text Michaela Hladká, zástupkyně ředitele Analytického odboru FAÚ; Jirí Hylmar, ředitel Analytického odboru FAÚ
www.bankovnictvionline.cz

Z hlediska praxe je samozřejmě důležitá otázka, jaké transakce probíhající na účtech advokátních úschov by měla banka vnímat jako rizikové či podezřelé.